Filim 71

Türk sinematek'i kitap köşesi

Sinematek üyelerine yeni bir kolaylık ve hizmet amacıyla bir kitap köşesi düzenlemiştir.

SİNEMATEK KİTAP KÖŞESİNDEN ÜYELERİMİZ,

— Türk ve yabancı bütün sinema yayınlarını ve öbür yayınları **% 10 İNDİRİMLİ** olarak sağlayabilirler.

— YENİ SİNEMA dergisinin gerçek bir sinema bilgisi kaynağı olan iki nefis cildini 50 şer liraya alabilirler.

— YENİ SİNEMA'nın, FİLİM 70'in eski sayılarını ve İLK TÜRK SİNEMACISI FUAT UZKINAY incelemesini **% 50 İNDİRİMLİ** olarak edinebilirler.

— İSTEDİKLERİ YERLİ VEYA YABANCI HER KİTABI adını bildirerek en kısa zamanda sağlayabilirler.

Türk sinematek'i kitap köşesi

GÖSTERİ SAATLERİ / HER GÜN (Pazartesi dışında) 14.00 16.30 19.00 ve 21.30

Kapaklar / Erkal Yavi

FİLİM 71 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi: Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu Ömer Pekmez Bu sayıyı hazırlayan Jak Şalom / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65, Beyoğlu, İstanbul / Tel 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı Fono Matbaası / Baskı tarihi 18/6/1971

SAYI 12 3 LİRA

sinematek'te haziran gösterileri

Sinematek Haziran ayı gösterilerine yeni bir düzenle giriyor. Sıcak yaz günlerinde, karanlık salon tutkusunun hemen her yerde hafiflediğini göz önüne alarak günlük gösteri sayısını dörtten ikiye indirdik. Bununla birlikte Sinematek üyelerine katı bir gösteri düzeni sunmak istemediğimiz için, gösteri saatlerini kimi günler **16.30 ve 19.00,** kimi günler de **19.00 ve 21.30** olarak düzenledik. Haziran ayı gösterileri öyle sürecek.

1918 den sonra gelen yıllar Alman sinemasında, 1932 ye kadar sürecek olan «dışavurumcu» akımın başlangıç ve en önemli yılları olmuştur. **Robert Wiene, F. W. Murnau, Phil Jutzi, Paul Leni, Fritz Lang** gibi yönetmenler en önemli yapıtlarını bu yıllarda vermişlerdir. 1958 Brüksel sınıflandırmasına göre dünyanın en iyi oniki filminden ikisinin bu dönemde, Almanya'da gerçekleştirilmiş olması bir raslantı değildir. **Murnau**'nun **Der Letzte Mann / Son Adam**'ını göstermeyi beklerken, Haziran ayı programına **Robert Wiene**'nin **Dr. Caligari'nin odası / Das Kabinett Des Dr. Caligari**'sini aldık. Bu dönemin Alman sineması, **Paul Leni**'nin ünlü **Balmumundan İnsanlar Müzesi, F. W. Murnau**'nun **Faust**'u, **Phil Jutzi**'nin **Berlin Alexander Alanı** ve **Arthur Robison**'un **Gölgeler**'i ile bu ayın programında yer alıyor.

François Truffaut adına düzenlediğimiz Toplu Gösteri bugüne kadar Sinematek'te izlenen en «doyurucu» gösterilerden biri. Truffaut'nun **Tirez sur le Pianiste / Piyanist'e Ateş Edin** ve **l'Amour A Vingt Ans / Yirmi Yaşında Aşk** - bu iki filim Türkiye'ye ithal edilmemiştir - ve son iki filmi **(L'Enfant Sauvage** ve **Domicile Conjugal)** dışında bütün uzun filimleri gösterilerde yer alacak.

Arthur Penn, Televizyon yönetmenliğinden sinemaya geçmiş olan Amerikalı sinemacı kuşağının en ilginç isimlerinden biri. Bugüne kadar sadece yedi filim çevirmiş olmasına rağmen, yapıtlarındaki Amerikan toplumuna bakış açısı ve eleştirel dünya görüşüyle daha şimdiden günümüz sinemasının «büyük»lerinden biri sayılıyor. Haziran ayında **Penn**'in **Bonnie ve Clyde, Kaçaklar** ve **Karanlığın İçinden** adlı filimleri gösterilecek.

Bu ayın üçüncü Toplu Gösterisi **Amerikan Underground Sineması** adına düzenleniyor. New York'taki **Museum of Modern Art**'ın **Film Library** bölümü yönetmeni **Donald Richie**'nin de İstanbul'a gelerek Underground filimlerini sunmasıyla ayrı bir boyut kazanacak

olan bu gösterilerde üç ayrı program halinde 1945'ten günümüze kadar ABD de Hollywood'un dışında tutunabilmiş en ilginç - sağlam olmasa bile - sinema okulunun örnekleri sunulacak. Dünyaca tanınan bir «**Japon Sinemasi**» uzmanı olan **Donald Richie**, ayrıca, bu konuda da bir konferans verecek. Bu Toplu Gösteri, öyle sanıyoruz ki ayın en önemli sinema olayını teşkil edecek.

Büyük Sinematek'ler zaman zaman ünlü çiftler (**Fred Astaire Ginger Rogers, Maurice Chevalier - Jeanette Mac Donald, Douglas Fairbanks** Mary **Pickford** gibi) adına özel diziler hazırlarlar. Kimi zaman bu özel diziler ünlü yönetmen - müzik yazarları (**Jacques Demy - Michel Legrand, Stanley Donen - Henri Mancini**) çiftleri adına düzenlenir. **Sinematek,** Haziran ayı gösterilerinde, birlikte çalıştıkları her üç filmi de başarıya ulaştıran iki güldürü ustasını üyelerine tanıtacak. İngiliz sinemasının en usta güldürü oyuncularından **Peter Sellers'**le sinemada gecikmeli gag türünün en başarılı yönetmenlerinden **Blake Edwards'**ın üç filmi (**Pembe Panter, Karanlıkta bir Çığlık, Tatlı Budala**) güldürmenin bir usta işi olduğunu gösteriyor.

Sinematek, elindeki olanaklar oranında, sinema dünyasının ünlü oyuncularını anmaya çalışıyor zaman zaman. Bu ay, İtalyan sinemasına uzun yıllar emek vermiş bir oyuncuyu, **Toto'**yu **Mario Monicelli'**nin **I Soliti Ignoti / Toto Gangster** adlı filmiyle anarken, bir süre önce ölen ünlü Fransız komedyeni **Fernandel'i**, oynadığı fllimlerden hiçbirini filim işletmelerinde bulamadığımız için anamadığımızı belirtmek istiyoruz.

Haziran ayı başında sanat alanımız değerli bir üyesini kaybetti. Şair, sinema ve tiyatro oyuncusu **Cahit Irgat'**ı saygıyla anmak için Temmuz ayı gösterilerimizde, ilk filmi olan **Yılmaz Ali'**yi (yön. **Faruk Kenç**) Sinematek üyelerine sunacağız.

Sinematek'In ilk yıl gösteri programında ilân edip de bugüne kadar gösteremediği tek filim **John Ford**'un **Gazap Üzümleri'**ydi. Bu kez, verdiğimiz sözü sonunda tutmuş olabilmenin kıvancını duyuyoruz.

Haziran ayı programının öbür filimleri modern sinemanın klasiklerinden **Açlık / Henning Carlssen, Sevişme Günleri / Karel Reizs, Bulutlarda Dört Adım / Alessandro Blasetti, Otobüs Durağı / Joshua Logan.**

YENI AMERIKAN SINEMASI

I

İkinci Dünya Savaşının sonunda Amerika, tarihinin en önemli krizlerinden birini yaşadı. Kriz her alana (sanat, politika, edebiyat...) yayıldı. Tüketim uygarlığının sinsiliği, refah uygarlığının uyuşturuculuğu müthiş bir şekilde ortaya vurulurken doğal olarak bugün kü iş örgütünün gizliliği, bilinmezliği, çalışmaya karşı olan sevgisizlik yüzünden insanın mekanikleşmesi, «refah» içinde yaşama düzeyinden doğan düşünce kısırlığı hergünkü «routine» içinde açıklanmaya başlandı.

İlk önce **Kerouac** ve **Ginsberg** başladılar bu işe: bunların düşünceleri sağlam, mantıkçı ve örgütçü Amerikan yapısını yıkıyordu, tıpkı Picasso'nun geçen yüzyılın başlarında perspektif ve tasvirin biçimsel yapısını yıkışı gibi.

Resimde ise gerçek, ilk önce **Pollock** ve «geste» ressamları tarafından yıkıldı, ta ki **Rauschenberg** bu karşı çıkışı uzayın yorumundan çevremizdeki toplumun yorumuna ge tirinceye dek. Bu ressamlar, resimli romanları, içki, sabun reklamlarını, sermaye yatırılan sanat eserlerini gerek açığa vurma, gerek eleştirme biçiminde, gerek yererek, sevgiyle veya nefretle, boyun eğerek veya başkaldırarak fakat her zaman silinemiyecek bir gerçek şeklinde tablolarına konu yaptılar.

«**New American Cinema**» da bu kriz içinde doğdu. Sinema sanatının temellerinden doğan kriz Avrupa ve Amerika sinema tarihinde görülmemiş bir şekilde **Jonas Mekas**'ın başkaldırma filimleri (**Guns of the trees** 1960), **Stan Brakhage**'in teknik araştırmaları (**The Art of Vision** 1961—65) ve **Andy Warhol**'un «pop» yorumlarıyle (1963) patlak verdi.

Bu isimlerle yeni kuşak belirmeye başladı: yeni şair, yazar, koreograf, yönetici, ressam, müzikçi, filmci kuşakları. Tıpkı ustaları gibi bunların da toplumbilimle hiçbir ilgileri yoktu. Fakat eylemleri toplumun üstünde öyle derin etkiler bıraktı kl sonunda toplumbilim konusu oldular.

Genel ve geniş «karşı koyma» (protesto) deyiminden, Amerikan düşüncesinin çöküşünü her yönde kıskaç gibi içine alan, her tarafta kolu olan bu kuşağın yapımları anlaşılıyor. Belki tarihte şimdiye dek, bu kadar değişik kollara ayrılmış sanatçıların böyle bir görüş ve teknik anlayış bütünlüğü içinde birleştikleri görülmemiştir.

Fernanda Pirano

II

New American Cinema'nın köklerini 1945 1955 yıllarındaki sinema öncülerinde (**Maya Deren, Sydney Peterson, James Broughton, Curtis Harrington, Williard Mass, Whitney kardeşler, Ian Hugo, Markopoulos ve Anger**' in ilk filmleri) ve gerçekçi New York okulunun (**Sidney Meyer, Lionel Rogosin, Morris Engel, Cassavetes**) ilk yapıtlarında bulabiliriz. 1960 yılında New York, sinemanın tekrar doğuşuna tanık oldu. Herkes film yapıyor ve ya yapmağa çalışıyordu. Teknik değişmeler, ucuz alıcılar, daha duyarlı boş film ve devrin daha özgür düşüncesi bizi çok masraflı film yapma yönteminden uzaklaşmaya, yanlışlar yaparak ta olsa çevremizdeki gerçeği filme alabilme yollarına doğru itti. Başka bir deyişle, sinema yoluyla kendi öz anlatım şeklimizin ve stilimizin bağımsız bir şekilde aranması diyebiliriz buna. Fakat bu yeni tutumun sonucu dağıtımcıları hiç ilgilendirmedi, bizim yapıtlarımızı, sinemayla hiç ilgisi yok diye bir köşeye atıverdiler. 1960 yılı Eylül ayında, aramızdan otuz kadarı bir araya gelerek film yapmak için karşılıklı yardımlaşmak, yeni dağıtım yolları bulmak, ve genel olarak yapılacak işin pratik yönlerini derinden incelemek düşüncesiyle «**New American Cinema Group**»u kurmağa karar verdi. Daha baştan aramızda bir ilke koyduk: toplantılarımızda her türlü estetik ve kuramsal (teorik) tartışmaya engel olmak. Filmler var, ve herbiri paraca somut birtakım sorunlar getirliyor demekle yetindik. Filmlerin dağıtımı için bir kooperatif merkezinin kurulması ilk verdiğimiz karar oldu. Böylece «**Film Makers Cooperative**» doğdu. Ve hemen çok yakın bir ölçüt belirledik: Kooperatife girmek için bir film yapıp getirmek. Geçmişte hiç olmadığı bir şekilde sinemanın bir yeni arama ve yaratma devrine girmek üzere olduğu kanısındaydık; bu sinemanın gerçekte ne şeklide yararlı olabileceğini bilmiyorduk ve elimizde henüz bunu yargılayacak eleştiri araçları yok

tu (bizdeki eleştirl araçları hep eski sinemadan geliyordu). Dolayısiyle kooperatife getirilen hiçbir filmi geri çeviremezdik. Bizler eleştirmen değildik. Kooperatif sinemacıların bir kooperatifl idi ve şimdi de öyle. Aramızda hep «bir film bir filmdir» dedik. Kooperatifin beş yıllık hayatında bir tek filmi bile geri çevirmedik. Zaman ve tarih bizleri değerlendirecek. Yaptığımız filmler hak ettikleri ölçüde yaşıyorlar veya ölüyorlar. Böylece her filmin yaşama şansı kendince var. Zaman geçtikçe ,sanat galerilerinde, Üniversitelerde, vb. yeni sinemaya ilgiyi arttırmak ve salon sayısını çoğaltmak sorunuyla karşılaştık. Örneğin, **Markopoulos** veya **Brakhage** veya **Anger** gibi yöneticiler için film pazarı oldukça genişledi ve yıllık ortalama gelir 300 dolardan 6—7 bin dolara çıktı. 1960 ta, kurulmaya başladığımız sıralarda aramızda hâlâ Hollywood'u düşünen kişiler vardı. Benim düşüncem, hemen öncü filmlerle olduğu kadar «**The Connection**» tipinde tecimsel filmlerle de uğraşacak bize ait bir dağıtım merkezinin kurulması idi. Fakat bazı sinemacılar şöyle dedi: «**Universal, Columbia** gibi büyük dağıtım evleri varken, neden ayrı bir dağıtım evi kuralım». Böylece 1960—66 yılları arasında **Cassavetes, Rogosin, Clarke, De Antonio** vb. büyük film yapımevlerinde şanslarını, birşey elde edemeden, denediler; oysa daha öncü yöneticiler, içeride kalarak, kooperatifi ve yeni sinemayı, kendilerine göre «akıma» bir temel vererek, güçlendirdiler. Geçen bahar, birçok başarısız deneyden sonra, **Shirley Clarke** ve **Rogosin** kooperatifle tekrar birleşti. Böylece, filmlerin ticarî salonlara dağıtımını genişletmek için başka bir örgüt kurduk: «**Filmaker Distribution Center.**» Kooperatif bütün üniversite, sanat galerileri, sinema kulüpleri salonlarıyla, «Center» ise ticarî salonlarla ilgileniyor. Bildiğiniz gibi New American Cinema'nın asıl amacı öykülü (narratif) olmıyan, şiirli (poetique) bir sinema yolunda araştırmalar yapmaktı.

Buna karşın, son zamanlarda içimizden bazıları öykülü sinemayla da ilgilenmeye başladı. Giderek ticarî salonlarda filmlerin dağıtım sorunu pratik olarak çözülmeye başlandı. **Hallelujah the Hills, The Brig, Scorpio Rising, Chafed Elbows** gibi filmler ticarî bakımdan iyi sonuç verdiler ve kısa zamanda yapım giderlerini karşıladılar. Fakat ticarî açıdan en büyük başarıyı **Andy qarhol**'un «**Chelsea Girls**» filmi elde etti. 200 den fazla sinema sahibi kooperatifin kapısını çaldı. Bunlardan bazıları daha sonra da, oldukça kalabalık bir sayıda, **Chelsea Girls**'ü gösterdikten başka, bizimle ilgilerini devam ettirdiler ve daha güç filmleri de gösterdiler. Birçok yollardan dağıtımı sağlıyan kooperatife şimdi filmlerimizin gösterildiği 30 dan fazla ticarî salonu da katabiliriz. Kooperatifin bazı filmleri, kooperatif tarafından yöneticiye verilen bir miktar avans sayesinde yapıldı. Genel olarak az bir miktardı bu avanslar. Fakat bugün, dağıtım işinin sağlamlaştırılması sayesinde, senelik daha yüksek avanslar verebilecek güçteyiz.

Jonas Mekas

HABERLER

SİNEMATEK'TE DEĞİŞİK SERGİLER

1970—71 kış aylarında TSD merkezi'nde düzenlenen Sergiler büyük ilgi topladı. Özellikle Türk ve yabancı afişçilerin eserleri ve kaliteli fotoğraf sergileri bu alanlardaki boşluğu dolduran girişimler oldu. Sinematek önümüzdeki aylarda ilginç ve değişik konularda sergiler düzenliyecek. Bunlar arasında «BAŞLANGICINDAN BU YANA TÜRKİYE'DE SİNEMA YAYINLARI», «FOTOĞRAFLARLA TÜRK SİNEMASININ İLK YILLARI», «TÜRK SİNEMA TARİHİNDEN BELGELER» segileri yer alacak. İki sinema yazarı arkadaşımız NEZİH COŞ ile BURÇAK EVREN'in üzerinde çalıştıkları sinema yayınları sergisinde ülkemizde ilk yıllarda yayınlanan ilginç kitaplar, dergiler sergilenecek. Sinemamızın ilk yılları ile ilgili fotoğraf sergisinde ise bugün kopyası bile bulunmayan bazı Türk filimlerinin Sinematek Fototek'inde bulunan fotoğrafları ile konusu bir kurgu filmi gibi yenlden gün ışığına çıkarılacak. Bu filimler arasında «ATEŞTEN GÖMLEK», «KIZKULESİ'NDE BİR FACİA-I AŞK» gibi ilginç eserler var. Türk Sinema Tarihinden Belgeler Sergisinde ise yüzyıl başının ilginç belgeleri yer alıyor: El ilanları, çağrılar, mektuplar vs. Örneğin Türkiye'de düzenlenen ilk filim gösterisinin (Sponck Salonu) el ilânı bu belgeler arasında yer alacak.

FIAF KONGRESİ

Uluslararası filim erşivleri federasyonu'nun (FIAF) yıllık kongresi haziran ayı başında Wiesbaden (Almanya) da yapıldı. Türk Sinematek'inin de yazışma üyesi bulunduğu Federasyon'un toplantısında Kurumumuzu Jak Şalom temsil etti. İlginç kararların alındığı ve Sinematek çalışmaları yönünden yararlı temasların yapıldığı bu toplantı hakkında daha geniş bilgiyi ilerde sizlere ileteceğiz. FIAF'a gönderdiği yazılarla, Sinematek'imizin eskidenberi savunduğu görüşlere çok yakın düşünceler ileri süren değerli bir sinema adamı, İtalyan Ulusal Sinematek'i Başkan Yardımcısı F. Di Giammatteo haziran ayı sonunda İstanbul'u ziyaret edecek.

BONNIE VE CLYDE

BONNIE AND CLYDE. Yönetmen / Arthur Penn. Senaryo / David Newman ve Robert Benton. Görüntü Yönetmeni / Barney Guffey (Technicolor). Sanat Yönetmeni / Dean Tavoularis. Dekorlar / Raymond Paul. Kurgu / Dede Allen. Müzik / Charles Strouse. Yönetmen Yardımcısı / Jack N. Redish. Giysiler / Theodora van Runkle, Andy Matyasi, Norma Brown. Özel etkiler / Danny Lee. Oynayanlar / Warren Beatty (Clyde Barrow), Faye Dunaway (Bonnie Parker), Michael J. Pollard (C. W. Moss), Gene Hackman (Buck Barrow), Estella Parsons (Blanche), Denver Pyle (Frank Hamer), Dub Taylor (Ivan Moss), Evans Evans (Velma Davis), Gene Wilder (Eugene Grizzard). Yapım / Warner Bros (Tatira-Hiller) adına Warren Beatty. Yapım yeri ve yılı / ABD 1967. Süresi / 11 dakika. Türkçe altyazılı.

Ekonomik bunalımın gittikçe arttığı, caz müziğinin yayıldığı, gangsterlerin çoğaldığı 1930'ların Amerika'sı... Bir Güney kasabasında can sıkıntısından bıkmış, serüven arayan bir genç kız (Faye Dunaway) gangster öykülerinin kahramanlarına benzeyen biriyle (Warren Beatty) karşılaşır. Bonnie, daha gencin adını öğrenmeden karşı sokaktaki manav dükkânını soyacak cesareti olup olmadığını sorar. Clyde, birkaç dakika içinde manavı soyar, bir araba çalar ve Bonnie'yi kaçırır. Böylece soygunlarla dolu, olaylı, heyecanlı bir yaşantıya başlarlar. Bir süre sonra, Clyde'in kardeşi, karısıyla onlara katılır. Artık masal yaşamı gerçeğe dönüşmektedir. Polis peşlerine düşer, coşku ve sevincin yerini kuşku ve korku alır. Kaçtıkça korkarlar, korktukça öldürürler. Önce polisle bir çatışmada Clyde'in kardeşi ölür, yengesi kör olur, hastaneye kaldırılır. Sonunda çevrelerini saran gerçeğin bir türlü bilincine varamayan, hâlâ masalı sürdürmek isteyen Bonnie ve Clyde pusuya düşerler.

★

Bonnie Parker'le Clyde Barrow'un gerçek kişilikleri ile filmde gördüğümüz kişiliklerinin çok farklı olduğunu söylemenin gerçeği yok. Penn'in kişileri, toplumun ya hiçbir zaman ya da pek güçlükle elde edebileceği içgüdüsel bir canlılıkla deviniyorlar. Öyle ki, bu içgüdüsel canlılık neredeyse «toplum dışı», «ahlâksız» değil de «ahlâk dışı» diye nitelendireceğimiz bir kişilik kazandırıyor ikiliye. Özgürlükleri «toplum dışı»dır Bonnie ve Clyde'ın. Sorumsuzlukları «ahlâk dışı»dır. Penn'in «romantizm»inden burada söz etmek gerekir kanımca. Bu «romantizm» geleneksel anlamıyla ele alınamaz kuşkusuz. Onu da ha çok, filmin sonunda makineli tüfekleriyle yemyeşil çalılıklar arasından çıkan polislerin rahatsız ettikleri kuşların ansızın uçuşlarında aramak gerekir sanırım. İnsan'la doğa arasındaki karmaşık ilişkide yani. Aynı ilişkinin sinematografik yansımasının en güzel örneklerinden birini Penn'in ikinci filmi «Karanlığın içinden / The Miracle Worker» de, doğa-Helen'le insan-Annie Sullivan'ın çatışmasında görmemiş miydik? Karanlığın İçinden de «romantik» bir filimdi. Ama birçoğunun «filimi gören herkesin çok ağladığı için» romantik saydıkları türden değil. Biraz daha «soylu» bir duyarlılık aramak gerekir, sinemanın bu büyük ozanında.

İlk bakışta Penn'in filmi toplumsal öz açısından, Roosevelt'in «New Deal» politikasına çok dolaylı bir biçimde eğildiği için yerilebilir belki ama derinlemesine bir çözümleme bunun yanlışlığını kolaylıkla kanıtlar. Öylesine ki, en küçük ayrıntıları ve en önemsiz rol dağıtımına kadar, Bonnie ve Clyde, hiçbir filmin veremiyeceği biçimde, 1929 buhranıyla çalkalanan Amerikanın kesitini gözler ö-

nüne sermektedir (...)
Toplumsal yanın daha «doğrudan» bir biçimde verilmeyişini, Penn'in özellikle Bonnie ve Clyde üzerinde bir film yapmak isteyişinde aramalı. Filmin süreci konusunda seyirciye pek az bilgi verilmiştir. Zaman ve mekân'ın önemi ikinci derecededir Penn için. Olayların nerelerde geçtiği, iki olayı ayıran sürenin uzunluğu çoğu zaman bilinmez seyirci tarafından. Kaçınılması gereken şey Bonnie ve Clyde'ı bir «çağ» filmi olarak görmektir. Bonnie ve Clyde «işte A.B.D. 1930 yıllarında buydu» demek istemeyen bir filmdir. Zaman dışı, mekân dışı, insan yapısı gibi «sürekli» bir filmdir Bonnie ve Clyde (.)

Jak Salom (Yeni Sinema 25)

KAÇAKLAR

THE CHASE. Yönetmen / Arthur Penn. Senaryo / Lillian Hellman. Horton Foot'un romanı ve sahne oyunundan uyarlayarak. Müzik / John Barry. Görüntü Yönetmeni / Joseph LaShelle ve Robert Surtees (Technicolor-Panavision). Sanat Yönetmeni / Robert Luthart. Dekorlar / Frank Tuttle. Kurgu / Gene Milford. Yönetmen Yardımcıları / Russell Saunders, Bob Templeton, C.M. «Babe» Florence. Alıcı Yönetmenleri / Bill Norton, Bob Hosier ve Genghe Noir. Yapım Yönetmeni / Joe Wonder. Makyaj / Ben Lane. Saçlar / Virginia Jones. Giysiler / Donfeld. Özel etkiler / Dave Koehler. Tanıtma yazıları / Maurice Binder. Oynayanlar / Marlon Brando, Jane Fonda, Robert Redford, E.G. Marchall, Angie Dickinson, Janice Rule, Miriam Hopkins, Martha Hyer, Richard Bradford, Robert Duvall, James Fox, Diana Hyland, Henry Hull, Jocelyn Brando. Yapım / Columbia (Horizon Production/Lone Star) adına Sam Spiegel. Yapım yeri ve yılı / ABD 1966. Türkçe altyazılı.

«Kaçaklar» bir Teksas kasabasında geçer «Bir kovboy filmi hatta genel anlamda bir macera filmi bile değildir. Şerif, Marlon Brando, film boyunca kimseyi şöyle bir esaslı dövmez, aksine bir güzel dayak yer (Bilinmesi gerekli).

«Boni ve Clayd»ını alkışladığımız yönetmen Arthur Penn, daha önce yaptığı «Kaçaklar» da acımasız bir toplumsal eleştirmeci olarak karşımıza çıkar. Dekor. günümüzün bir Teksas kasabasıdır, milyoner zenginleri ve kendilerini «fakir» diye adlandıran daha az zenginleri ile Olaylar bir Cumartesi gecesi geçer Hapishaneden kaçan bir mahkumun (Robert Redford) serüvenini izleyeceğimizi sanırız önce. Ama Penn, bu girişten sonra kamerasını kasabanın çeşitli kattan kişileri üzerine çevirir Filmin belli bir bölümü bu insanların tanıtılması ile geçer bizlere... Sonra bu insanlar bir Cumartesi gecesinin çılgınlığı içerisinde gerçek yüzlerini ortaya koymaya başlarlar. Partilerde su gibi içki içilir, sarhoş Teksas zenginleri arkadaşlarının karılarıyla sevişmek, havaya tabanca sıkıp zencileri kovalamak. şerifi bir güzel ıslatmak, otomobil mezarlığına benzin döküp arabaları tutuşturmak gibi soylu eğlencelere dalarlar. refahın üst düzeyine erişmiş bir tüketim topluluğuna özgü bütün rezalet ve azgınlıkları birbiri arkasına dizerler. Mahkumun kaçışı ise, bir leitmotiv arada sırada gösterilir. ve sonunda, bu iki yönlü gelişme yüksek gerilimli dramatik bir finalde birleşirler Kaçaklar'da Penn'i iki yönden alkışlamak gerekir önce içinde yaşadığı toplumdan övülecek bir yüreklilikle verdiği amansız kesit için... (U.S.İ.S.'in yıllarca önceki Amerikan filmleri üstündeki gayri resmi sansürü süregelmiş olsaydı, (Kaçaklar) Türkiye'nin semtine bile uğratılmazdı) ve de, Sinemacı olarak filmine sağladığı grafik için. gerçekten de ağır bir biçimde başlıyan film yavaş, ama çok düzenli bir tempoyla gelişerek sonunda dramatik yoğunluğu en yüksek noktasına ulaştırmakta, film bu grafikle seyirci üzerine tam etkisini yığmaktadır. Klasik bir anlatıma sahip bir filmle böyle bir etkiye erişmek, Penn'in ustalığını kanıtlar. 1930 Amerikasından sonra günümüz Amerika'sına eğilen Penn, son iki filmi ile (Büyükler) arasındaki yerini almaktadır.

Atilla Dorsay
Cumhuriyet

KARANLIĞIN İÇİNDEN

THE MIRACLE WORKER. Yönetmen / Arthur Penn. Senaryo / Kendi oyunundan William Gibson. Görüntü Yönetmeni / Ernest Caparros. Dekor / George Jenkins. Kurgu / Aram Avakian. Müzik / Laurence Rosenthal. Giysi / Ruth Morley. Oynayanlar / Anne Banc-

roft (Annie Sullivan), Patty Duke (Helen Keller), Victor Jory (Yüzbaşı Keller), İnga Swenson (Kate Keller), Andrew Prine (James Keller), Yapım / Fred Coe (United Artists) Bir Playfilms' yapımı. Yapım yeri ve yılı / ABD 1962. Türkçe.

Helen Keller. bu ismi duymuş olacaksınız. Keller insanoğlunun cesaret, sabır, yaşama hırsı ve azmine en iyi bir örnek teşkil eden bir yaşamın kahramanı bir Amerikalı kadın.. Kör, sağır dilsiz olarak dünyaya gelmiş, buna rağmen okuma yazmayı öğrenmiş bütün yaşamınca toplumsal çabalara katılmış, etrafına yararlı olmaya çalışmış bir kadın. Bu müstesna insanın çocukluğunu konu olarak alan William Gibson'un oyunu, birkaç yıl önce Oraloğlu Tiyatrosu tarafından da oynanmıştı. Televizyondan gelen genç yönetmen Arthur Penn aslında son derece teatral özellikler taşıyan oyunu bir hayli sinemaya uygun bir biçimde perdeye aktarmış. Penn, başarılı bir kamera çalışması ve titiz bir yönetimle oyundaki iç aksiyonu ortaya çıkarmayı küçük Helen (Patty Duke) ile mucizesinin asıl yaratıcısı öğretmeni Annie Sullivan (Anne Bancroft)ın mücadelesinden doğan ruhbilimsel gerilimi ayakta tutmayı başarmış. Sık sık melodrama kaymasına rağmen genellikle tiyatronun sınırlarını zorlayabilmiş, sinematografik bir nitelik kazandırabilmiş filmine... Anne Bancroft'un oyunu etkileyici... Özellikle piyesi kaçırmış olanlar görmeli...

Atilla Dorsay
Cumhuriyet

Penn'in filmi bütünüyle seyircinin **dışında** bir filmdir. Gören ve duyan kişi filme belli bir uzaklıktan bakmak zorunda olduğunu bilmek tedir - bilmelidir Görmeyen ve duymayan kişiler ise - filmi kabul etmeye (recevoir) en uygun kişilerdir bunlar filmi seyredemeyip işitemeyecekleri için onun yine dışında kalırlar (...) Hiç kuşkusuz bu film son yılların en kudretli oyuncu yönetimini ve oyununu taşıyor kendinde. Godard'ın Çılgın Pierrot'sundan sonra karşımıza maddeyi duygu yapan bir film çıkmamıştı Penn'in filmini görünceye dek. Ruh'u maddeleştiren Bresson'un tersine Penn maddenin taşıyabileceği en yüksek duygu potansiyelini, erişemeyeceğini bildiği yerin en yakınlarına ulaştırıyor. Küçük Helen'in kollarının boşluktaki devinimine ölü bir ses yolunun eşlik ettiği sessiz senfoniye, maddenin yere düşerken çıkarmak **zorunda** olduğu sesi bize duyurmamayı başaran bir bir duygu gerilimine kaç yerde rastlayabildik? Çocukluğunda, kapatıldığı akıl hastanesinde farelerle oynayan eğitmen'in karabasanlarını saniye saniye yaşamadık mı (...) Arthur Penn'le tanıştık. Sinema büyük bir ozan kazandı.

Jak Şalom
Yeni Sinema 14

TOTO GANGSTER

I SOLITI IGNOTI. Yönetmen / Mario Monicelli. Senaryo / Age, Scapelli, Cecchi d'Amico, Monicelli. Görüntü Yönetmeni / Gianni di Venanzo. Oyuncular / Vittorio Gassman, Renato Salvatori, Rossana Kory, Claudia Cardinale, Toto, Marcello Mastroianni. Yapım / Lux - Vides - Cinecitta. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1958.

«Küçük» hırsızlara; yıllar boyunca «olağanüstü vurgun»u düşleyen, bunu uzun uzun hazırlayan ve gerçekleştirme anında yakalananlara adanmıştır filim.

Filim başarısız bir soygunun, üne kavuşması gereken, ama tersine hüzünlü bir tarzda son bulan bir hırsızlığın öyküsüdür. Çete şu kişilerden kuruludur: Küçük işler peşinde koşan başarısız gangster Casimo; Roma hipodromlarının eski cokeyi Capanelle; amatör boksör Peppe: mahalle sinemasında mısır satan Mario; onura düşkün Sicilyalı Ferribotte; sokak fotoğrafçısı Tiberio; maymuncukla kapı açan ama yakalanma korkusundan sokağa çıkamayan Cruciani. Ve kadınlar onurunu koruyan kardeşince bir odada gözaltında tutulan Ferribotte'nin kızkardeşi Carmela; Peppe'nin sevgilisi Nicoletta ve «Elebaşı» Casimo'nun uçarı ve beceriksiz sevgilisi, rahibelerin öğrencisi Norma.

Büyük vurgun sırasında çete yanlış odaya girer ve kendini bir şirketin hisse senetlerinin bulunduğu oda yerine mutfakta bulur.

OTOBÜS DURAĞI

BUS STOP. Yönetmen / Joshua Logan. Senaryo / William Inge'nin tiyatro eserinden George Axelrod. Görüntü Yönetmeni / Milton

Krasner. Müzik / Alfred Newman. Kostüm / Charles Le Maire. Dekor / Lyle R. Wheeler, Mark Lee Kirk. Oynayanlar / Marilyn Monroe, Don Murray, Arthur O'Connell, Betty Field, Robert Bray, Hope Lange, Eileen Heckart, Hans Conreid, Casey Adams. Yapım / 20th Century Fox 1956.

Joshua Logan'ın, oyuncularını bir tiyatro yaşantısından ve oyunundan kurtaramadığı bu filim Marlyn Monroe'yu oldukça kötü rollerinden birini oynamak zorunda bırakır. Eğer Marylin Monroe, denildiği gibi «VAMP KADIN'dan KADIN'a geçişi» temsil ediyorsa, bu özellik filimde Marylinin kendi yetenekleri ile belirmektedir. Yoksa onu adeta özenle değersizleştiren yönetmenin marifeti değil.

BULUTLARDA DÖRT ADIM

QUATRO PASSI FRA LE NUVOLE. Yönetmen / Alessandro Blasetti. Senaryo / Cesare Zavattini, Piero Tellini, Aldo de Benedetti, Giuseppe Amato, Alessandro Blasetti. Görüntü Yönetmeni / Vaclav Vich. Müzik / A. Gigognini. Oynayanlar / Gino Gervi, Adriana Benetti, U. Sacripante. Yapım / Cines Amato. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1942. Süresi / 90 dakika. İtalyanca.

İtalyan sinemasında yeni bir yönelişin habercisidir BULUTLARDA DÖRT ADIM. Bu filimle seyirci ilk kez iyimser açıdan da olsa günlük gerçeklikle karşılaşmaktadır. Perdede gerçeklik aynı anda yoksulluğun ve güleryüzlülüğün belirtisi olmaktadır. Dertler altında ezilmiş bir yaşantının bayağılığı her günün küçük sıkıntıları, gülümsemeyle karşılanan zorluklar ve ışıksız bir alınyazısını her an aydınlatmaya hazır düş: bu tatlı ve buruk güldürüde tüm İtalyan ruhu yansımaktadır.

Yıllardır üniforma giymek zorunda bırakılmış, gösterilere katılmış ve perdede kendini savaşçı kılığında görmeye alışmış sokaktaki adam filmin kahramanı olan sıkıntı içindeki memur da kendini bulmuştu. Bu güldürü düzenin duvarlarında beliren çatlakların yakın çöküşü haber verdiği bir dönemin tanığıdır.

SEVİŞME GÜNLERİ

SATURDAY NİGHT AND SUNDAY. MORNİNG. Yönetmen / Karel Reizs. Senaryo / Alain Sillitoe. Görüntü Yönetmeni / Freddie Francis. Oyuncular / Albert Finney, Shirley Anne Field, Rachel Roberts, Hylda Baker. Yapım / Harry Saltzman ve Tony Richardson. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1960.

Alan Sillitoe'nun ünlu romanından Karel Reizs'in sinemaya aktardığı Cumartesi Gecesi ve Pazar Sabahı, genç bir fabrika emekçisinin iş bırakımı ile ertesi öğle üstü iş dönüşü arasında geçen 24 saatlik yaşantısını özetler. Genç işçi (Albert Finney) düpedüz bir gecekondu olan evinde, arkadaşlarıyla birasını yudumladığı koltuk meyhanesinde ya da sevgilisiyle çıktığı kırlarda durmadan kendisiyle ve çevresiyle çatışır durur. Çalıştıkları fabrikada, kurguculuktur onlardan istenen. Durmadan üretilen makina parçalarına, önlerine geldikçe birer vida takmak. Saatte kaç vida takmaları gerektiği bile hesaplanmıştır. Normali yüz vidadır. Ama iyi bir işçi olup patronunuza daha çok kazandırmak isterseniz, o süre içinde örneğin 110 vida takıp ek ücret de alabilirsiniz. Genç adam öyle davranan gayretli bir işçiye alay ve hırsla karşı çıkar. Emekçi, üretimin kendisinin tek başına bir amaç alamayacağını sezer ve bu vida oyununun, özünde, doğrudan doğruya kendisini vidalaştırmaya yöneldiğini kavrar. Sonuç öfke sinemasının giderek İngiltere'nin girdiği kısır döngüdür. Düzenle ve kendi kendisiyle belirli bir yıpranma karşılığında uzlaşma.

Ali Gevgilili (Yeni Dergi Sayı 56)

AÇLIK

SULT. Yönetmen / Henning Carlssen. Senaryo / Knut Hamsun'un Açlık adlı romanından Peter Seeberg ve Henning Carlssen. Görüntü Yönetmeni / Henning Kristiansen. Müzik / Krystof Komeda. Dekor / Eric Aaes. Oynayanlar / Per Oscarsson, Gunnel Lindblom, Birgitte Federspiel, Oswald Helmuth, Sigrid Horne - Rasmussen. Yapım / Sandews Svensk Filmindustri. Yapım yeri ve yılı / Danimarka İsveç Norveç 1966. Türkçe altyazılı.

Henning Carlsen'in Açlık'ı birbiriyle çelişiyor gibi görünüyorsa da açlık ve gurur üzerine kuruludur. Çağının alttan alta duyulan sıkıntısına açlığı ve gururuyla katılarak elindeki kâğıtlara boyuna 1848 tarihini çiziktirip duran bir aydının yalnızlığının öyküsüdür.

İnsanlığın, uygarlığın gelişimiyle ortaya çıkan bir takım kavramların yeni yeni farkına varmaya başladığı ondokuzuncu yüzyılla yirminci yüzyılın arasındaki o patlamaya hazır, dengesiz yıllarda bir kuzey kentinde Oslo'da yaşayan tedirgin bir aydın için açlık, sanki varılması gereken bir aşamadır, bu durumun üstüne üstüne gitmek kaçınılmaz bir zorunluluktur, gerekirse çılgınlığa değin. Başkasının parasıyla yiyemiyecek denli doygun Per Oscarsson gururunu açlığına yedirir hep. gururu açlığını besler, sadece gurur mu, kendini kandırmalar, hayaller, düşler, yazarlığına olan inancı, yaşama gücü, hep açlığına doluşturduklarıdır. Tasarılarını, yapıtlarını bir an önce gerçekleştirmek özlemiyle, büyük yazar olma tutkusuyla dolu günlük davranışları sırasında, çevreyle her an varolan çatışmalarında, kendisiyle çılgınca konuşmalarında. onu denetliyen polise durmadan zamanı sorusunda, bitmez tükenmez gezintilerinde kararsız sıkıntısını büyütür Kendi yarattığı bu duruma sığınır, onu kuşatan çemberi yarmak için denediği çeşitli atılımları sonuçsuz kaldığında; açlığına ve o dikbaşlı gururuna kapanır.

Sungu Çapan (Yeni Sinema 6)

400 DARBE

LES 400 COUPS. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo / François Truffaut ve Marcel Moussy. Görüntü Yönetmeni / Henri Decae. Alıcı Yönetmeni / Jean Rabier. Dekorlar / Bernard Evein. Müzik / Jean Constantin. Yönetmen Yardımcısı / Philippe de Broca. Kurgu / Marie Josephe Yoyotte. Oynayanlar / Jean-Pierre Leaud. Albert Remy, Claire Maurier, Guy Decomble. Georges Flamant, Patrick Auffey, Pierre Repp. Yapım / Georges Charlot (Les Films du Carrosse/SEDIF). Yapım yeri ve yılı / Fransa 1959. Türkçe altyazılı.

Evinde yanlış anlaşılan, hırsızlıklar yapan, sonunda ıslahevinden kaçan bir çocuğun mutsuzluklarla dolu öyküsünü anlatır 400 Darbe. Filim oldukça klasik yapısı, toplumsal yapıya ortaya çıkarmaktaki çekingenliği yönünden Truffaut'nun öbür filimleri ile yakınlıklar taşır. Gene de bu filim, Yönetmenin öbür fi-

Türkiye'de ilk defa platin ve krom kaplamalı traş bıçağı

PERMA-SHARP
PLATİN KAPLAMALI

radar

limlerine oranla daha sade, daha az psikolojik, daha az şiirsel, buna karşılık daha çok gerçekçidir. Çevrenin görüntüleri ustalıkla çizilmiştir, küçük çocuğun evreni incelikler taşıyan bir anlatımın süzgecinden geçmiştir.

JULES VE JİM

JULES ET JİM. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo / Henri-Pierre Roche'nin aynı adlı romanından Jean Gruault ve François Truffaut. Görüntü Yönetmeni / Raoul Coutard. Müzik / Georges Delerue. Oynayanlar / Oscar Werner (Jules), Jeanne Moreau (Catherine), Henri Serre (Jim), Marie Dubois. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1961. Türkçe altyazılı.

Filim bir Akdeniz gezisi dönüşünde. Yunanistan göklerinde tanıdıkları Güzelliğin imgesini. genç bir kadının çizgilerinde bulan iki öğrencinin (Bir Fransız, bir Alman) öyküsünü anlatır.

Sinemacı çalışmasının egemen kaldığı canlı, ince bir uyarlamadır bu yapıt. Bu başarının ardında bir anlam karşıtlığı yatar aslında. H. P. Roche'nin kitabının (libertin bir yazarın serbest aşk kuramı ve deneyi üstüne taşlaması) gizli tadını veren taşlama. o zamanın deyimiyle «serbest aşk yanlısı olan kişilerin küçük burjuva anlayışları yararına filimde ortadan yokolur. Geriye kalan filmin sonunda tatlı bir kara mizahtır.

E. du C. (Bordas)

YUMUŞAK TEN

LA PEAU DOUCE. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo / F. Truffaut, Jean - Louis Richard. Görüntü Yönetmeni / Raoul Coutard. Müzik / Georges Delerue. Oynayanlar / Jean Desailly, Françoise Dorleac, Daniel Ceccaldi, Nelly Benedetti. Yapım / Les Films du Carrosse - S. E. D. I. F. 1964.

Evli ve bir çocuklu 43 yaşındaki Pierre Lachenay Paris'de Edebiyat dergisi yönetmektedir. Bir konferans için Lizbon'a giderken bir hostese aşık olur. Onu Parisde görmeye devam eder. Artık yaşamı yuvası ile metresi arasında paylaşılmıştır.

Taşraya kısa bir kaçıştan sonra şiddetli bir tartışmanın sonunda evini terkeder. Yenisini kurmak için eski yaşantısını yıkmak istemiştir Lachenay. Serüven, ailesinden ayrı, metresi tarafından terkedilmiş Lachenay'in Korsikalı kıskanç karısı tarafından vurulmasıyla son bulur.

DEĞİŞEN DÜNYANIN İNSANLARI

FAHRENHEIT 451. Yönetmen / François Ttuffaut. Konu / Ray Bradbury'nın romanından. Senaryo / François Truffaut ve Jean-Louis Richard. Görüntü Yönetmeni / Nicholas Roeg (Technicolor). Dekor / Syd Cain. Müzik / Bernard Herrmann. Kurgu / Tom Noble. Oyuncular / Oscar Werner, Julie Christie, Cyril Cusack. Anton Diffring, Bee Duffell, Ann Bell. Caroline Hunt. Anna Falk. Yapım / Vineyard Productions. Anglo Enterprise, Universal adına Lewis M. Allen. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1966. Türkçe altyazılı.

Truffaut Bradbury'nin örnek, toplumsal açıdan açık romanını uyarlarken dürüstlükten çok uzak bir yere varıyor. Montag'in hikâyesine bir aşk eklemek (Romanda Clarisse Montag ile tanıştıktan sonra ortadan kayboluyor ya da öldürülüyor.) kilit kişileri ekarte etmek (romanda Clarisse'le doğan bilinçlendirme ameliyesi yaşlı Faber'le devam ediyor) Bradbury'nin basa basa üzerine gittiği teknolojik dünyayı, televizyonu ile, hapları ile, resimli romanları ile, kitap düşmanlığı ile kişileri uyutan, sahte bir huzur ve mutluluk havası içinde insanı sömüren, sürekli olarak gerçeklerden uzaklaştıran (romanda Amerika diye gösterilen) bu dünyayı basitleştirmek, savaş davasını yalnız sözlü bir bölüme sığdırmak (romanda savaş aniden patlıyor ve yıllardan beri örgütlenen kitap-adamlar ve Montag kalan insanları eğitmek, bilinçlendirmek, uyandırmak için yollara düşüyorlar.) en kötüsü olayı belirsiz bir ülkede yerleştirmek uygulamadan çok «ihanet» konusuna giriyor. Görel eğlence araçları ile, sinemasile, özellikle televizyonu ile toplumu şartlandıran, bu sistem içinde de kitabı, kişiyi düşünmeğe, bilinçlenmeğe götüren kitabı da yasaklayan bir düzenin hiç de «escapist» olmayan acı bir eleştirisidir Bradbury'nin «Fahrenheit 451». Truffaut ise bunlardan uzak, bunlarla ilgilenmiyor, yakın bir geleceğin bu sorunları umurunda değil onun.

Giovanni Scognamillo (Yeni Sinema 17)

ÇALINAN BUSELER

BAISERS VOLES. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo ve konuşmalar / François Truffaut, Claude de Givray ve Bernard Revon. Görüntü Yönetmeni / Denys Clerval. Alıcı Yönetmeni / Jean Chiabaut. Yönetmen yardımcısı / Jean Jose Richer. Ses / Rene Levert. Kurgu / Agnes Guillemot. Script / Suzanne Schiffmann. Dekorlar / Claude Pignot. Yapım yönetmeni / Claude Miller. Oynayanlar / Jean - Pierre Leaud (Antoine Doinel), Claude Jade (Christine Darbon), Delphine Seyrig (Fabienne Tabard), Michel Lonsdale (Bay Tabard), Daniel Ceccaldi (Bay Darbon), Andre Falcon (Bay Blady), François Darbon (Subay), Serge Rousseau (tuhaf bir adam), Jacques Delord, Simono, Marie-France Pisier. Yapım / Les Films du Carrosse - Artistes Associes Productions. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1968. Süresi / 85 dakika. Türkçe altyazılı.

400 DARBE'nin YİRMİ YAŞINDA AŞK filimlerinin kahramanı Antoine Doinel askerliğini bitirmiş iş peşindedir bu kez. Kısa süren çeşitli işleri dener: gece bekçiliği, otel kapıcılığı, dedektiflik, kundura satıcılığı, televizyon tamirciliği gibi. Antoine Christine'le arasında gelişen sevgiyi, patronunun karısı ile ilişkisini Christine'in esrarengiz bir kişi tarafından sürekli izlenmesini görür seyirci. Hoşgörü ve sevgi ile bakar Truffaut gündelik önemsiz yaşantılarına kendilerini kaptıran kahramanlarına. Filim büyük umutların varolmadığını, coşkunun kendi aşırılığından söndüğünü, aşkın zor, umutsuzluğun boş olduğunu söyler.

DR. CALIGARI'NIN ODASI

DAS KABINETT DES DR. CALIGARI. Yönetmen / Robert Wiene. Senaryo / Carl Mayer, Hans Janowitz. Görüntü Yönetmeni / Willy Hameister. Dekor / Walter Reimann, Walter Röhrig, Hermann Warm. Oynayanlar / Werner Krauss (Dr. Caligari, Dr. Sonnow), Conrad Veidt (Cesare), Lil Dagover (Jane Olsen), Friedrich Feher (Francis), Hans Heinrich von Twardowski (Alan), Rudolf Lettinger (Jane'ın babası), Rudolf Klein - Rogge (Katil). Yapım / Decla GmbH. Yapım yeri ve yılı / Almanya 1919.

Eski bir efsaneye dayanan filmin öyküsü modern dünyanın çerçevesi içine yerleştirilmiştir. Savaş sonrası filimlerinin çoğunluğuna karşı Caligari modern dünyayı geleneksel, gerçekçi konumunda görüntülemez. Bir melodram olan öykü bir delinin düşünü tasvir eder. Mayer'in senaryosunun aradığı sinirsel gerilimi yaratmak için Reimann, Warm ve Roehrig sahne gerilerini alışılmışın dışında resimlediler. Bunda savaş sonrası Alman sanatçılarının gerçeküstücü ve dışavurumcu resimlerinden, Toller ve Kaiser'in dışavurumcu oyunlarından esinlendiler. Oyuncular da heyecanı öznel bir biçimde anlatmayı denediler. Caligari'nin bütünü bir tek kişinin (bir delinin) gözleri ve duygularıyla algılanmaktadır. Bu etkiyi elde etmek amacıyla dekorda ışık ve gölge oyunlarıyla bozulmuş, alışılmış biçimler kullanıldı. Burada artık olayı nesnel clarak anlatma isteği yoktur. Olayın kendisi kişilerin duygularıyla karşılaştırıldığında önemini yitirir.

Caligari'nin tarihsel önemi yeni okulun ilk filmi ve etkilemede en başarılısı olmasında yatar

BERLIN - ALEXANDER ALANI

BERLIN ALEXANDERPLATZ. Yönetmen / Phil Jutzi. Senaryo / Alfred Döblin, Hans Wilhelm, Karl Heinz Martin (Alfred Döblin'in aynı adlı romanından). Görüntü Yönetmeni / Nikolaus Farkas, Erich Giese. Müzik / Allan Gray, Arthur Guttmann. Oynayanlar / Heinrich George (Franz Biberkopf), Maria Bard (Cilly), Margarete Schlegel (Mieze), Bernhad Minetti (Reinhold), Gerhard Bienert, Albert Florath, Paul Westermeier, Oskar Höcker, Hans Deppe, Kathe Haack, Julius Falkenstein, Jakob Tiedtke, Siegfried Berisch, Arthur Mainzer, Karl Stepanek... Yapım / Allianz-Tonfilm GmbH. Yapım yeri ve yılı / Almanya 1931. Almanca.

Berlinli bir işportacı olan Franz Biberkopf hapisten çıkar ve eski çevresi Alexander Alanına döner. Kentin bütün gizli işlerinin döndüğü, şüpheli kahvelerinde haydutların toplandığı bir yerdir burası.

Biberkopf namuslu yaşamak ister ya yine de zorla bir soyguna sürüklenir. Ama direndiği için hızla giden bir otomobilden atılır. Bir kolunu yitirir olayda, ama bir kadın tanır: melek yüzlü bir sokak şarkıcısı Mieze.

Hastaneden çıkışında Biberkopf kötü kişilerin en kötüsü Reinhold'la dost olur, paranın değiştirdiği bir kişi, büyük bir hırsız olur çıkar. Mieze bir arkadaşıyla birlikte onu doğru yola döndürmek ister. Bir kıskançlık gösterisi sırasında Mieze'i kocasının elinden kurtaran Reinhold ormana götürür onu, inatçı bir direnişle karşılaşınca da boğar.
Biberkopf, Reinhold'u öldürmeyi tasarlarken tutuklanır. Temize çıktığında Alexanderplatz'da eski işine döner.

SİYAH GELİNLİK

LA MARIEE ETAIT EN NOIR. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo / William Irish'in (Cornell Woolrich)in romanından Jean-Louis Richard ve François Truffaut. Görüntü Yönetmeni / Raoul Coufard (De Luxe). Müzik / Bernard Herrmann. Kurgu / Claudine Boche. Oynayanlar / Jeanne Moreau (Julie Kohler), Jean-Claude Brialy (Corey), Michel Bouquet (Coral), Charles Denner (Fergus), Claude Rich (Bliss), Daniel Boulanger (Holmes), Michel Lonsdale (Morane), Serge Rousseau (David), Alexandera Stewart, Jacques Robirolles (Charlie), Luce Fabiole, Sylvine Delannoy (Bayan Morane), Van Doude (polis müfettişi), Gilles Queant. Yapım / Les Films du Carrosse, Les Productions Artistes Associes, Dino de Laurentiis (Fransız - İtalyan yapımı). Yapım yeri ve yılı / Fransa 1967. Türkçe altyazılı.
Evlendiği gün kocası kilisenin basamaklarında vurulan bir kadının (Jeanne Moreau) katilleri arayışının öyküsü. Olağanüstü hiçbir yanları olmayan ve istemeden cinayete sebep olan değişik çevrelerden beş kişinin çeşitli özelliklerini ve balkondan atılarak, zehirlenerek, havasız bir yere kapatılarak, okla, bıçaklanarak öldürülüşlerini izler seyirci. Ustası bellediği Hitchcock'un tersine Truffaut durumlardan çok kişiler üstünde dururken alınyazısının yalnız öçalışın, tutkunun, suçun mekanik eli değil kişiliğin kendisi de olabileceğini göstermek ister gibidir.

EVLENMEKTEN KORKMUYORUM

LA SİRENE DU MISSSISSIPI. Yönetmen / François Truffaut. Senaryo / Cornell Woolrich (William Irish) in romanından François Truffaut. Görüntü Yönetmeni / Denys Cerval. Müzik / Antoine Duhamel. Kurgu / Agnes Guillemot. Oynayanlar / Jean-Paul Belmondo (Louis Durand), Catherine Deneuve (Julie Roussel), Michel Bouquet (Comolli), Nelly Borgeaud (Berthe Roussel). Yapım / Les Films du Carrosse-Delpos - Les Productions Artistes Associes. Fransız - İtalyan ortak yapımı. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1969. Türkçe altyazılı.

Paris'den 12000 kilometre uzaklıkta Reunion adasında yaşayan Louis Mahe bir evlenme ilânı aracılığıyla yazıştığı genç bir kadını Mississipi» gemisiyle adaya getirtir. Julie Roussel, Fransa'yı hiç görmemiş bu Fransız kadın Yeni Kaledonyadan gelmektedir.
Filim «Mississipi»nin adaya varışında mektup aşıklarının tanışmalarıyla başlar. Çok geçmeden evlenirler, Louis bir zaman sonra, aldığı mektupları yazanın karısı olmadığını anlar; bu konuda ona soru sormayı tasarladığı sırada genç kadın adayı terkeder. Louis karısının izini bulmak amacıyla bir hafiye tutar.
Öykünün gerisi kişileri «kıtaya» götürür, serüvenleri sırasıyla Nice'de, Antibes'de, Aix-en-Provence'da, Lyona ve sonunda İsviçre sınırında karın içine sürükler bizi. Bu giz dolu görünüş arkasında, bir çiftin öyküsü belirir.

FAUST

FAUST - EINE DEUTSCHE VOLKSSAGE. Yönetmen / Friedrich - Wilhelm Murnau. Senaryo / Goethe'den esinlenerek Hans Kyser. Görüntü Yönetmeni / Carl Hoffmann. Dekor / Robert Herith, Walter Röhrig. Müzik / Werner R. Heymann. Oynayanlar / Gösta Ekman (Faust), Emil Jannings (Mephisto), Camilla Horn (Gretchen), Frieda Richard (anne), Wilhelm Dieterle (Valentin), Yvette Guilbert (Marthe), Eric Barclay (dük), Hanna Ralph (düşes), Werner Fuetterer (Melek), Hans Rameau, Hertha von Walther, Emmy Wyda. Yapım / UFA. Yapım yeri ve yılı / Almanya 1926.

Murnau sinemalık görüntüye bugün varoluşcu kuramlarda ya da daha geride Kafka'nın kötümser gerçekçiliğinde rasladığımız bir yaşam kavramı getiriyor. Ama Evrenin kötümser değerlendirilişi yanında, kentsoylu yaşa-

mının dayanılmaz aşağılığından zorunlu kaçış olarak yeni bir ortamın zihinsel arayışı da vardır filimde. Bu görülmeyeni görülen ile anlatma deneyi nedeniyle bir dışavurumcu sayıldı Murnau.

Onun fantastik dünyası kuru varoluşun yerini alır. Ama görüşü hep kötümserdir. Ne Nosferatu'da ne FAUST'da büyü insanı yıkımdan kurtaramaz. Kentsoylu kurallarının sahteliği, kişiliğin yabancılaşması, insanın, yaşadığı mutsuzluk evreni ile sınırlanmış çıkış yolu olmayan alınyazısının nedenleridir.

PEMBE PANTER

THE PINK PANTHER. Yönetmen / Blake Edwards. Senaryo / Maurice Richlin ve Blake Edwards. Görüntü Yönetmeni / Philip Lathrop. Kurgu / Ralph E. Winters. Müzik / Henri Mancini. Sanat Yönetmeni / Fernando Carrere. Oynayanlar / David Niven (Sir Charles), Peter Sellers (Jacques Clouseau), Robert Wagner (George), Capucine (Simone Clouseau), Claudia Cardinale (Prenses Dala), Brenda de Banzie (Angela Dunning), Frank Jeffries (Yunanlı yeğen), Colin Gordon (Tucker), John Le Mesurier (Avukat), James Lanphier (Saloud), Guy Thomajan (Artoff), Michael Trubshaw (Romancı). Yapım / Martin Jurow (Mirisch Production). Yapım yeri ve yılı / ABD 1963. Süresi / 114 dakika.

«Pembe Panter» güzel bir kadının kibirle taşıdığı iri bir elmastır. Maurice Leblanc'ın yapıtlarını ilgiyle okuyan kibar bir soyguncu ve olağandan daha beceriksiz bir Fransız hafiyesi elmasın çevresinde tatlı bir hırsız-polis oyunu çevirirler. Hırsız, polisi gülünç duruma düşürür, üstelik polisin karısı yıllardır metresidir. Uluslararası sosyetenin yapay ve bolluk içinde dünyası Cortina d'Ampezzo'da geçen olay çılgın, kafasız zenginleri de sergiler arada.

Kısaca Edwards alışılmış Amerikan güldürüsüne göre çekiciliği, beklenilmeyene, şiire ve olağandışına yer vermesinden gelen bir filim çıkarır ortaya.

KARANLIKTA BİR ÇIĞLIK

A SHOT IN THE DARK. Yönetmen / Blake Edwards. Konu / Harry Kurnitz, Marcel Achard. Senaryo / Blake Edwards, William Peter Blatty. Görüntü Yönetmeni / Chris Challis (Technicolor - Vistavision). Dekor / Michael Stringer. Kurgu / Bert Bates. Müzik / Henry Mancini. Oynayanlar / Peter Sellers, Elke Sommer, George Sanders, Herbert Lom, Tracy Reed, Graham Stark. Yapım / Mirisch Corporation - Blake Edwards Production.

Paris yakınlarında milyarder Benjamin Ballon'un köşkünde bir cinayet işlenir. Soruşturma için müfettiş Jacques Clouzeau (P. Sellers) ve yardımcısı Hercule Lajoie görevlendirilirler. Şüpheler Maria Gambrelli'nin (Elke Sommer) üstünde toplanmaktadır. Ne var ki bu güzel kadına ilgisiz kalamayan Clouzeau onun suçsuzluğundan emindir. Müfettişin beceriksizliğinin işleri arap saçına döndürdüğü sırada bir raslantı sonucu katiller yok olur.

TATLI BUDALA

THE PARTY. Yönetmen / Blake Edwards. Konu / Blake Edwards. Senaryo / Blake Edwards, Tom Waldman, Frank Waldman. Görüntü Yönetmeni / Lucien Ballard (Technicolor Panavision) Dekor / Rek Allen, Jack Stevens. Kurgu / Ralph Winters. Müzik / Henry Mancini. Oynayanlar / Peter Sellers, Claudine Longet, Marge Champion, Steve Franken, Fay Mc Kenzine, J. Edward Mc Kinley, Denny Miler. Yapım / Mirisch Corporation Blake Edwards Production.

Zarara uğrattığı yapımcının evinde verilen partiye yanlışlıkla çağrılan hintlinin bir gecelik deli dolu serüvenini anlatır filim. Zengin çevrelerin, yaşantılarının, otomotizasyonun taşlandığı filimde hintli, partide rastladığı genç kız, eve bir fil sokan gençler yoz bir yaşantıya, bilinçsiz, temelsiz de olsa bir karşı çıkışı temsil ederler.

GAZAP ÜZÜMLERİ

THE GRAPES OF WRATH. Yönetmen / John Ford. Senaryo / John Steinbeck'in aynı adlı romanından Nunnally Johnson. Görüntü Yönetmeni / Gregg Toland. Dekor / Thomas Little. Müzik / Alfred Newman. Oynayanlar / Henry Fonda (Tom Joad), Jane Darwell (Ma Joad), Charles Grapewin (Grandpa), John Carradine (Casey), Doris Bowdon (Rosacharn), Russell Simpson (Pa Joad), O. - Z. Whitehead (Al), John Qualen (Muley), Eddie Quillan (Connie), Zeffie Tilbury (Grandma), Frank Sully (Noah), Frank Darien (Oncle

John), Darryl Hickman (Winfield), Shirley Mills (Ruth Joad), Grant Mitchell (bekçi), Ward Bond (Polis memuru), Frank Faylen (Tim), Joseph Sawyer (Muhasebeci), Charles Middleton (Kervancıbaşı), John Arledge (Daris), Charles B. Brown (E. Wilkie), Roger Imhof. Yapım / Nunnally Johnson - John Ford - 20 th Century Fox. Yapım yeri ve yılı / ABD 1940. Süresi / 130 dakika. İngilizce.

Bir adam geçinip vergilerini de ödeyebilirse toprağını tutabilir. Günün birinde ürün elde edemeyip borç alıncaya kadar. Ve traktörler geçer toprağın üstünden, insanlar evlerinden atılır. Kaliforniya'ya göçeden binlerce topraksız aileden biri daha koyulur yola. Oysa Kaliforniya o denli büyük değildir. Bir tek ülkede hem açа, hem toka, hem namusluya, hem hırsıza yetecek yer yoktur. Yol uzun, taşıt eski, insanlar yorgundur; insanlar yerlerinden yurtlarından edilmeye dayanamazlar: büyükbaba ölür. «Burada W. James Joad yatmaktadır. Onu ailesi gömdü, çünkü cenazeye verecek paraları yoktu.»

Şose yolcunun evi, hareket, anlatım aracı olmaktadır. İnsanlar binlerce göçmenin konakladığı kamplara alışırlar. Çöl, Kaliforniya'yı göremeden ölen büyükannenin cesedi ile geçilir. Şehirler bir istilacıyı kovmak ister gibi bir araya gelmiş ve silahlanmıştır. Yollarda açlar dolaşır ama tarlalar verimlidir, yoksul çocukların hepsinde kemik hastalığı vardır ama ambarlar doludur. Ürünler yakılır üstlerine gaz fışkırtılır, fiyatlar düşmez ve açların ruhunda gazap üzümleri olgunlaşır. Göçmenin başının derde girmesi için bir hiç yeterlidir. Tom da bu kuraldan kurtaramaz kendini ve aile yerleştiği kampı terkeder. Yüzlerden korku silinmekte yerini öfke almaktadır. Korkunun yerini öfke aldığı sürece hiç bir zaman her şey bitmeyecektir.

BALMUMUNDAN İNSANLAR MÜZESİ

DAS WACHSFIGURENKABINETT. Yönetmen / Paul Leni. Oyuncu yönetimi / Leo Birinski. Senaryo / Henrik Galeen. Görüntü Yönetmeni / Helmar Lerski. Dekor / Paul Leni, Fritz Maurischat, Alfred Junge. Oynayanlar / Emil Jannings (Harun el Reşid), Conrad Veidt (Korkunç İvan), Werner Krauss (Karındeşen Jak), Wilhelm Dieterle (Rinaldo Rinaldini ve genç bir ozan), Olga von Belajeff (dükkân sahibinin kızı), John Gottowt (Dükkân sahibi). Yapım / Neptun-Film AG. Yapım yeri ve yılı / Almanya 1924.

Filim biçim ve öz açısından, arı bir dışavurumculuğun Dr. Caligari'den sonraki en eksiksiz, en ilginç örneğidir. Genç bir ozan balmumundan heykellerin sahibi bir gezgincinin kızına tutulur; barakada bulunan heykeller üstüne kısa öyküler yazmayı yüklenen genç adam işe koyulur. Yazarken uykuya dalar, düşünde kahramanlarının canlandığını görür. Ve Harun Reşit'in bir aşk serüveninin gülünç biçimde sunuluşunu, Korkunç Ivan'ın yaşantısının dramatik bir bölümünü izler seyirci. Üçüncü kişi Karındeşen Jak'ın korku verici görüntüsü ozanı uyandırır. Gerçeklerden düşe, düşten gerçeklere geçişler, birinci ve ikinci bölümlerdeki mizah ve korku karışımı ilginç bir tad kazandırırlar filme.

GÖLGELER

SCHATTEN. Yönetmen / Arthur Robison. Senaryo / Rudolf Schneider, Arthur Robison (Albin Grau'nun konusu üzerine). Görüntü Yönetmeni / Fritz Arno Wagner. Dekor / Albin Grau. Oynayanlar / Fritz Kortner, Ruth Weyher, Gustav von Wangenheim, Alexander Granach, Fritz Rasp, Bruno Kastner, Georg Alexander, Eugen Rex, Ferdinand von Alten, Karl Platen, Lilli Herder. Yapım / Pan Film. Yapım yeri ve yılı / Almanya 1922.

Robison **gölgeler**'le ilginç bir filim ve özgün bir teknik koyar ortaya: kişiler olayın yalnız bir bölüğüne katılırlar, diğer bölümlerde çoğunluk çıplak bir duvara vuran gölgeleri görünür. Başlangıçta kişilerin pek de karmaşık olmayan karakterleri açıklanır: hepsi en geleneksel kalıplar içinde kıskanç koca (Fritz Kortner), süse düşkün karısı (Ruth Weyher), çapkın, asalak insanlar. Sonra gölge oyuncusu herkesi uyutur ve kişiler, onun elinde en aşırı duyguların tutsağı basit kuklalara dönüşürler.

Film 71

